

LICHT OP MUZIEK GEZET

Bij het 40-jarig jubileum van Thom Jansen

Toen ik een jongetje was van een jaar of zes, zeven, vonden mijn vader en moeder, dat ik pianoles moest krijgen. En zo geschiedde. ik moest iedere woensdagmiddag naar de Brouwersgracht, naar een heer die luisterde naar de melodieuze naam Fortunatus van Tulder. Hij was een broer van de toenmaals fameuze tenor Louis van Tulder, die Jaarliks samen met Jo Vincent en Willem Ravelli in het Concertgebouw de Mattheus zong onder leiding van Willem Mengelberg.

De lessen van Fortunatus van Tulder waren niet aan mij besteed. Hij leerde mij wel noten lezen en wat tingelen en een paar jaar later heb ik zelfs eens op het kleinseminarie het eerste deel van de vijfde symfonie van Beethoven - je weet wel: poem, poem, poem, poem - poem, poem, poem, poem - op de piano gespeeld als quatre-mains, samen met een andere jongen, maar een wereldschokkend succes was het niet... wat Fortunatus mij wèl gegeven heeft, is - denk ik - een peilloze liefde voor de klassieke muziek. Ik heb een veel te grote verzameling cd's, en als ik 's avonds echt gelukkig wil zijn, dan draai ik er een paar. Is het een wonder, dat de zondagse samenkomsten hier vanaf het begin voor mij altijd een weelde zijn geweest, een wellust, de ene keer meer dan de andere, maar ik ga hier meestal naar huis met een melodie in mijn hoofd, een zangregel die ik soms 's nachts en zelfs de volgende morgen niet kwijt kan. Vele malen is het mij ook overkomen, dat ik al zingende vol schiet en niet verder kan. Je keel wordt dan dik, en je moet even ophouden. Tranen dringen zich naar je ogen. Het zingen heeft je dan in zijn macht. Ik zeg geen woord teveel, als ik ervaar dat ik vrijwel iedere week boven mijzelf wordt uitgetild, even op adem en leef op de vleugels van een gezang, even iemand anders ben. Ik ben even mijzelf te buiten, misschien wel te boven gegaan. Ik ben even mijzelf op zijn best.

Wat is dat toch, muziek? Ik ken eigenlijk geen miraculeuzer en wonderbaarlijker ervaring dan deze. Ik denk, dat muziek het meest sublieme, het meest bovenmenselijk is, wat een mens maar maken of presteren kan. Ik zeg het maar, misschien veel te vierkant en te onbezonnen: muziek is voor mij de hoogste kunstvorm; muziek doet iets met mensen wat zelfs een woord of een preek niet kan. Muziek keert mij binnenstebuiten. Muziek ontvelt mij. Is het met jullie ook zo? Zo omverwerpend, zo gelukzalig, zo -tja- hemels? Een paar weken geleden zongen we hier 'de steppe zal bloeien' als slotlied. De bank achter mij sprong uit zijn voegen, de één zong nog extatischer dan de ander, sommigen applaudisseerden na afloop, iedereen was anders, opgetild, ten hemel gevaren, we waren niet meer jan en alleman, we waren opgestaan - dode, dode, sta op - en in de nieuwe hemel en de nieuwe aarde.

Ik vind het daarom niet vreemd of onbegrijpelijk, integendeel, dat in het grote mensenverhaal, waaruit wij hier iedere zondag lezen, van het begin tot het einde gezongen wordt. En niet zomaar gezongen, er wordt luidkeels gezongen, oorverdovend soms.

Als de kinderen Israëls onder leiding van de grote Mozes het slavenjuk en de verdrukking van Egypte van zich hebben afgeworpen en na een onmenselijke tocht door de woestijn de zee hebben getrotseerd - de zee die in het ganse verhaal altijd het monster is, de draak, de kwade macht, de farao, de opperste verdrukking - als zij het gedaan hebben, de zee hebben afgeschud en de overkant hebben bereikt, het begin van een nieuwe toekomst en een nieuw land, dan breekt dat volk los in een hymne, wat zeg ik? Een stormvloed van overstelpend gezang, een extatisch loflied op de bevrijding en de nieuwe toekomst. Het is 5 mei, niet in 1945, maar van de eeuwen der eeuwen. Ga mee naar de overkant van de zee en luister en zing mee.

Gelezen en gezongen: Ex.14,29 - 15,18.

En dan? Als dat gebeurd is, is er dan nog iets mogelijk? O ja, en hoe! Vanaf die doortocht, vanaf die ultieme bevrijding neemt het verhaal toe in muziek van citers, van koperen cimbalen, van tamboerijnen en vóór en boven alles van gezang. Spoedig bouwt Mozes op last van de Eeuwige een 'tent van samenkomst', een voorloper van de tempel en van deze kerk, en worden de zonen van Levi belast met de liturgie daarin en vooral met het zingen (1 Kron.13,8; 15,9; 15,16). Het zingen wordt een constante, een grondakkoord in alles wat de kinderen Israëls doen. Mozes doet het uitvoerig vlak vóór zijn opgang naar de berg Nebo (Deut.31,30 - 32,43), Job op de mesthoop zingt zijn klaagliederen (33,27), David, die minstreel, laat een heel boek met lofgezangen en toonzettingen na (Ps. 7,1 enz), nadat hij op de harp voor de mismoedige Saul heeft gespeeld, (1 Sam. 16,23), Jeremia schrijft zijn klaagliederen, kortom: het druipt ervan af, de hele schrift lang. En ook Jezus zingt op de laatste avond van zijn leven samen met de zijnen het lof- en dankgezang van Pesach (Mark. 14,26).

In het ganse verhaal van de Schriften wordt gemelodiëerd dat het een lieve-lust is, en ook in de vroege gemeenten is die zang aan de orde van de dag (Ef.5,19; Kol.3,16; Hand.16,25-26). Hier in Amsterdam op de Elandsgracht staat: 'de Bijbel, het woord van God'. Had dit niet beter kunnen luiden: 'de Bijbel, het lied van God'?

Het zal niemand verbazen, dat dit lied zijn absolute hoogtepunt bereikt in dat weergaloze en alles omvattende boek, genoemd openbaring. De ziener Johannes laat daarin alles wat eraan vooraf is gegaan nog eens gebeuren in zevenmaal zeven visioenen, en tenslotte kan hij zich niet inhouden en breekt los in een alles en allen overstelpend feestgezag. De draak is gekneveld en opgesloten, de grote hoer verslagen, Babylon gevallen, de zee - dat is: het oude monster, de macht - is niet meer, alles is schoongeveegd, de dood is dood, er is een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, alles is over, voorbij, geen Egypte meer, en dan gebeurt het. Het ganse heelal breekt los in een waterval, een cataract van gezang uit honderdduizenden kelen, het is één en al triomf, het concertgebouw is er niets bij, zelfs de Dominicus is er niets bij; eindelijk, eindelijk kunnen wij het zingen: Amen. Halleluja, dat is Godlof!

De bouwer van deze kerk heeft dat supervisioen van de Schrift vastgelegd daarboven op de triomfboog van deze tent van samenkomst. Het is de sublimatie, de belichaming van wat wij hier zondag aan zondag doen en niet kunnen laten. ik nodig u daarom uit, om nu te gaan staan en zo nodig 180 graden te draaien naar dat ultieme visioen en te luisteren, ademloos te luisteren naar wat Johannes hier ziet. Kijkt je ogen uit en luistert op de vleugels van zijn lied. Gelezen: Openb.19,1-9 Laten wij ons nu daarbij voegen, luidkeels, bij al die juichende stemmen van gisteren en morgen, van zondag op zondag.

Jan Nieuwenhuis.